

Ljubljanski manifest o pomenu branja na višji ravni¹

The Ljubljana Reading Manifesto: Why higher-level reading is important

André Schüller-Zwierlein, Anne Mangen

Miha Kovač, Adrian van der Weel

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

UDK 028:37.011.22

DOI <https://doi.org/10.55741/knj.68.1.4>

S podporo Mednarodnega združenja založnikov (IPA), Nemške akademije za jezik in slovstvo, Evropske zveze založnikov (FEP), Konzorcija evropskih organizacij za promocijo branja (EURead), Mednarodnega združenja PEN, Mednarodne zveze bibliotekarskih društev in ustanov (IFLA) ter Mednarodne zveze za mladinsko književnost (IBBY), slovenske Javne agencije za knjigo.

Branje na višji ravni je naše najmočnejše orodje za razvoj analitičnega in kritičnega mišljenja. S takim branjem vadimo metakognicijo in kognitivno potrpežljivost, širimo zmožnost pojmovnega umevanja, krepimo empatijo in se učimo na probleme gledati z različnih zornih kotov – vse to so nepogrešljive socialne veščine za ozaveščene državljane v sodobnih demokratičnih družbah. Podpisniki manifesta pozivamo k prepoznanju trajnega pomena branja na višji ravni v digitalni dobi.

Kako obrniti trend upadanja veščin branja je eden od perečih izzivov sodobne družbe.

Če želimo sodelovati v demokratični družbi kot ozaveščeni državljani, potrebujemo bralne spretnosti in prakse na višji ravni kot je preprosto dekodiranje besedil.

¹ Objavljeno na <https://readingmanifesto.org/>.

Branje ni le poglavitna pot do osebnega razvoja, temelj vseživljenjskega učenja in podlaga večine naše izmenjave informacij, temveč je tudi osrednja razsežnost družbenih odnosov in vključenosti v družbo.

Doba hitro rastočih zaslonских tehnologij nam je na doseg roke prinesla ogromne količine zvočnih, vizualnih in besedilnih vsebin. Digitalna revolucija je imela številne pozitivne učinke. Besedilne vsebine so na primer postale bolj dostopne prebivalcem, ki živijo v prikrajšanih okoljih, bolje pa je mogoče zadovoljiti tudi potrebe bralcev z različnimi bralnimi zmožnostmi in omejitvami. Vendar pa moramo paziti, da določene spretnosti in načini branja ne izpadejo kot nekakšni relikti iz hitro izginjajoče starejše informacijske dobe. To velja zlasti za daljša besedila, kot so knjige, in za branje na višji ravni, ki ga knjige spodbujajo. Digitalno okolje morda omogoča več branja kot kdaj koli prej v zgodovini, vendar ponuja tudi veliko skušnjav za površno in razpršeno branje – ali celo za to, da sploh ne beremo. To vse ogroža branje na višji ravni.

Zato pozivamo k razmisleku o vlogi branja na višji ravni v digitalni dobi.

V čedalje bolj zapletenem informacijskem okolju morajo biti ozaveščeni državljani sposobni razlikovati med verodostojnimi in neverodostojnimi viri ter svoje bralno vedenje prožno prilagajati različnim okoliščinam.

Branje na višji ravni je vaja pozornosti in kognitivne potrpežljivosti, ki širi besedni zaklad in pojmovne zmožnosti ter bralce aktivno napeljuje k pretresanju lastnih predsodkov.

Bralne spretnosti na višji ravni izostrijo zlasti daljša besedila, kot so knjige. Usposablja nas za preizkušanje različnih interpretacij, odkrivanje protislovij, pristranskosti in logičnih zmot ter vzpostavljanje subtilnih in krhkih povezav med besedili in kulturnimi ozadji, ki jih potrebujemo za izmenjavo človeških presoj in čustev.

Branje na višji ravni je naše najmočnejše orodje za analitično in strateško mišljenje.

Brez njega smo neustrezno podkovani za boj proti populističnemu poenostavljanju, teorijam zarote in dezinformacijam ter posledično postanemo bolj dovzetni za manipulacijo. Kljub temu se izobraževalni sistemi vse bolj osredotočajo na uporabo večmodalnih medijev na račun poglobljenega ukvarjanja z besedilnimi informacijami. Poleg tega se kompleksnost branja zaradi splošne nagnjenosti k učinkovitosti obravnava kot težava, ki jo je treba rešiti s poenostavljanjem, ne pa kot ogledalo človeške kompleksnosti in dejavnost, ki spodbuja analitično in strateško mišljenje. Današnje poučevanje in merjenje branja se prav tako osredotočata na osnovne funkcionalne in informacijske spretnosti. Pri tem se pozablja na vseživljenjski pomen branja na višji ravni za kritično mišljenje, ki je predpogoj za uspešno delovanje demokratične družbe.

Zato pozivamo k **poučevanju in spodbujanju branja z merjenjem bralnih spretnosti in raziskavami branja**, da bi prepoznali pomen branja na višji ravni kot sposobnosti, ki pomembno oblikuje življenje in družbo.

Poučevanje in spodbujanje branja morata preseči učenje osnovnih funkcionalnih in informacijskih veščin šoloobveznih otrok in se osredotočiti na vseživljenjski razvoj posameznika, ki ga krepí branje na višji ravni. Merjenje bralnih spretnosti mora preseči standardizirano preverjanje in vključevati tudi kvalitativne in opisne podatke z namenom zagotavljanja podrobne diagnoze stanja branja na višji ravni v sodobnih družbah. Raziskave branja morajo razširiti svoj pogled in vključiti discipline, kot so raziskave informacijskega vedenja, poučevanje informacijske pismenosti, oblikovanje medijev, raziskave pozornosti in nevroznanost, ter oblikovati sistematičen raziskovalni program, ki bi uspel uskladiti različne perspektive in odpraviti razdrobljenost.

Prihodnost branja vpliva na prihodnost naše družbe.

Demokratična družba, ki temelji na ozaveščenem soglasju več deležnikov, je lahko uspešna le z vzdržljivimi bralci, ki obvladajo branje na višji ravni. Tega se morajo zavedati zakonodajalci na vseh področjih. Kot pravi Margaret Atwood: »Če ne bo mladih bralcev in pisateljev, kmalu ne bo niti starejših. Pismenost bo umrla... z njo pa bo umrla tudi demokracija.«

André Schüller-Zwierlein

Univerzitetna knjižnica v Regensburgu, Universitätsstraße 31,
93053 Regensburg, Nemčija
e-pošta: asz@bibliothek.uni-regensburg.de

Anne Mangen

Univerza v Stavangerju, Kjell Arholms gate 41, 4021 Stavanger, Norveška
e-pošta: anne.mangen@uis.no

Miha Kovač

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za bibliotekarstvo,
informacijsko znanost in knjigarstvo, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: mihael.kovac@ff.uni-lj.si

Adriaan van der Weel

Univerza v Leidnu, Rapenburg 70, 2311 EZ Leiden, Nizozemska
e-pošta: A.H.van.der.Weel@hum.leidenuniv.nl